

### **Kunt u ons uw naam, geboortedatum en geboorteplaats vertellen?**

Van Rijen Leo, geboren op 19 januari 1936 in Gilze en Rijen in Nederland.

### **Hoe zag uw ouderlijk huis eruit? Wat deden uw ouders? Wat voor soort landbouw deden ze?**

Mijn ouders waren boeren. Ze trouwden in 1928. We waren met 11 kinderen en maakten de vooroorlogse jaren mee. Toen ik 14 jaar oud was, moest ik voor een boer werken als knecht. Ik had geluk met mijn werkgevers, ze waren aardig. Er waren ook anderen. Daarna zat ik 18 maanden in het leger en toen ik uit het leger kwam - dat was op een vrijdag - ging ik 's maandags naar Luxemburg. Ik had nooit gedacht dat ik hier zou blijven. Ik ontmoette mijn vrouw hier en was erg gelukkig.

### **Waarom moest u Nederland verlaten?**

Ik wilde boer worden. Ik had een opleiding kunnen volgen, maar dat wilde ik niet. Ik wilde boer worden. Thuis boerden we op 17 hectare. In 1958 verloren we 3,5 hectare door de aanleg van een weg. Mijn broer wilde een schriftelijke verklaring van mij dat ik niet terug zou komen. Maar die kreeg hij nooit. Maar ik bleef weg. Ik ben blij dat ik Nederland heb verlaten. Ik was al heel vroeg onafhankelijk, wat een voordeel was. De militaire dienst was ook goed voor mij.

### **Waarom kwamen er in de jaren 1950 zoveel Nederlandse boeren naar Luxemburg?**

Er is mij verteld dat een zekere Dr. Bech ooit in Nederland heeft gezegd dat er hier jonge boeren nodig waren. Mond-tot-mondreclame verspreidt zich heel snel. Als iemand zes maanden weg is geweest, ga je bij hem op bezoek en begin je na te denken. Ik meen me te herinneren dat we hier ooit 160 Nederlandse boeren hadden. Mijn schoonvader was ook een van de oprichters van de Nederlandse vereniging. Deze vereniging moest opgericht worden omdat er problemen waren. Ik had mijn boerderij in Goesdorf met het quotasysteem voor de melk die geleverd kon worden. Dat was 17.500 liter.

### **Hoe ging dat toen u kwam? Had u veel geld of kwam u met lege zakken? Hoe heeft u uw thuisland verlaten? Dat was na uw militaire dienst?**

Ik kwam als landarbeider en had 2.500 frank per maand. Er was geen vakantie en ik werkte de klok rond in het weekend. Ik begon in Arsdorf bij Martin Assen, daarna kwam ik bij de familie Nelissen in Boulaide. Zij hadden 8 kinderen. De familie kwam uit Limburg. Erg arme mensen. 's Avonds schildte ik een emmer van 10 liter met aardappelen. Er waren 8 kinderen, een dienstmeisje en een knecht. We molken de koeien met de hand. Dat was zwaar. Ik vond het vervelend dat ik niet beter Luxemburgs kon spreken.

### **Hoe of wanneer heeft u het geleerd? U zat altijd een beetje ver weg op de boerderijen.**

Kleine Marco leerde toen net praten. En als een klein kind leert praten, leer je met hem mee. Vandaag lees ik Luxemburgs, Nederlands en Duits. Ik lees heel veel.

### **U heeft toen een boerderij in Eschdorf gepacht.**

Ik begon met 6 koeien. En met 3 runderen en 2 zeugen.

### **Wie waren de betere boeren? De Luxemburgers of de Nederlanders?**

De Luxemburgers hebben veel van de Nederlanders geleerd.

## **Terug naar uw eigen carrière. U kwam van Eschdorf naar Goesdorf.**

Op 21 november 1966 waren de vorige pachters ook Nederlanders en hadden een deelpachtovereenkomst. Bij een deelpacht hebben anderen inspraak en moest je het geld delen. Er was geen erfpachtwet. Deze mensen kwamen twee keer naar me toe in Eschdorf en vroegen of ik met ze mee wilde doen. Ik begreep niet wat het nut was. Na zes maanden zouden we ruzie hebben gekregen. Maar ze hielden niet op. Uiteindelijk heb ik de boerderij gepacht.

## **Hoe was de relatie tussen de Nederlandse boeren en de Luxemburgse boeren?**

Je moet de mensen leren kennen. Ik had veel vrienden. Als ik een machine van iemand wilde lenen, was dat geen probleem. Maar ik ken ook mensen voor wie het niet werkte.

## **Hoe was het met de “goede” velden en het land?**

Het kwam ook voor dat velden bewerkt werden door iemand die er geen eigenaar van was. Dat moest dan opgehelderd worden. In het begin maakten ze misbruik van goedheid en domheid.

## **Wat waren volgens u de moeilijkste momenten?**

De taal, maar vooral het geld. Ik weet van mijn schoonvader, die een van de oprichters van deze vereniging was, dat er ook problemen waren die besproken moesten worden, maar een van de partijen kwam niet opdagen. Er waren gewoon problemen. Je kon de volgende ochtend een kudde koeien plat hebben liggen. Ik had wat bos gekocht, het moest allemaal opgeschreven worden.

## **Hoe verging het de meeste boeren in het algemeen?**

Ik ken Nederlanders die erg populair zijn bij de Luxemburgers, maar ik ken er ook die nog steeds terughoudend zijn. Ik denk dat het hier in het noorden beter ging dan in het zuiden.

## **Waarom?**

Het is altijd het Gutland tegen de Ösling geweest. Zware grond tegen zandgrond. In Nederland was het net zo. Zware grond in Zeeland tegen zandgrond aan de andere kant. Het was daar erg slecht.

## **Hoe was de relatie tussen de Nederlanders?**

Ik ken iedereen die gekomen is. Toen de kinderen ouder waren, maakten veel van hen bezwaar tegen het hebben van een Luxemburgs vriendje of vriendinnetje. Ik heb altijd gezegd dat de jongeren hier waren en dat ze contact moesten hebben met Luxemburgers. Sommigen waren tot het einde toe tegen Luxemburgers. Ze noemden hen altijd domme Luxemburgers. Dat deed me pijn in het hart. Dan hadden ze thuis moeten blijven. Als je naar een ander land gaat en je wilt je er niet aanpassen, blijf dan t huis.